

og den Maade, hvorpaa Forfatteren ved en diskret Benyttelse af Pegepind lader Hovedproblemerne træde frem. Interessevækkende er ogsaa den Maade, hvorpaa Arbejdsdirektør Vater i Bogens sidste Kapitel „Tilbageblik og Fremtid“ fremsætter sine Synspunkter. Af personalhistorisk Interesse er Frk. Blacks Biografi af Theodor Sørensen, der bringer Beundrere af denne Pioner i Socialstatistikken nogle nye Oplysninger, og Hovedkasserer Johansens sympatiske Omtale af Frk. Blacks vanskelige Gerning som Arbejdsløshedsinspektør i Aarene 1914—21.

Even Marstrand.

Dr. BRUNO MOLL: *Lehrbuch der Finanzwissenschaft*. (Verlag: Remer Hobbing, Berlin 1930, 708 pp.).

Man har bebrejdet mig, at jeg ikke har skrevet en Finansvidenskab men har indskrænket mig til Monografier. Efter at have læst Dr. Molls Bog er jeg ikke længere besværet; thi en dygtig dansk Kandidat efter den gamle Examensordning vidste om Arve-, Forbrugs- og Ejendomsskatter, om Overvæltning og Finanshistore, betydelig mere end Dr. Moll. Kun paa et Punkt er Forfatteren fremragende, i Behandlingen af Indkomst- og Formueskatter og de forskellige Krigsskatter, der ramte Indkomst og Formue helt eller delvis; bortset fra at jeg savner en Redegørelse for disse Skatters Overvæltningensmulighed er den Trediedel af Bogen, der omhandler disse Skatter, klassisk.

Forf. undersøger Indkomstskattens Rod (Erhvervsskat, den middelalderlige Formueskat og den klassificerede Kopskat) og viser baade at den gamle Formueskat var en Indkomstskat efter Gennemsnit og objektive Kriterier, og hvorledes Kopskatten, der repareredes sognevis, gennem at opkræves forskellig efter Klassen, Sognebeboerne tilhørte, blev til den klassificerede Indkomstskat. Paa fortrinlig Vis undersøger han ved Indkomsten som forøvrigt alle vegne, hvad der egentlig er Skatteobjektets Natur, bl. a. ud fra de forskellige Loves Definitioner af Indkomsten. Har Sagførers og Mæglers Indtægt borgerligt Erhverv som Kilde? Er Lotterigevinst skatbar Indtægt? Er Konjunkturgevinst, realiseret eller ikke realiseret, det? Skal man overhovedet beskatte en saadan Indkomst, som en god Husholder ikke vil bruge i Aarets Løb, men vil henlægge til Formue, f. Ex. realiserede Værdistigningsgevinster. Med rette kritiserer han, at Gaver og Understøttelser til Slægtninge ogsaa hos disse skal beskattes. Han gennemgaar de nye interessante tyske Rigsindkomstskattelove, hvor Maximumssatsen er 40 pCt.

og den Maade, hvorpaa Forfatteren ved en diskret Benyttelse af Pegepind lader Hovedproblemerne træde frem. Interessevækkende er ogsaa den Maade, hvorpaa Arbejdsdirektør Vater i Bogens sidste Kapitel „Tilbageblik og Fremtid“ fremsætter sine Synspunkter. Af personalhistorisk Interesse er Frk. Blacks Biografi af Theodor Sørensen, der bringer Beundrere af denne Pioner i Socialstatistikken nogle nye Oplysninger, og Hovedkasserer Johansens sympatiske Omtale af Frk. Blacks vanskelige Gerning som Arbejdsløshedsinspektør i Aarene 1914—21.

Even Marstrand.

Dr. BRUNO MOLL: *Lehrbuch der Finanzwissenschaft*. (Verlag: Remer Hobbing, Berlin 1930, 708 pp.).

Man har bebrejdet mig, at jeg ikke har skrevet en Finansvidenskab men har indskrænket mig til Monografier. Efter at have læst Dr. Molls Bog er jeg ikke længere besværet; thi en dygtig dansk Kandidat efter den gamle Examensordning vidste om Arve-, Forbrugs- og Ejendomsskatter, om Overvæltning og Finanshistore, betydelig mere end Dr. Moll. Kun paa et Punkt er Forfatteren fremragende, i Behandlingen af Indkomst- og Formueskatter og de forskellige Krigsskatter, der ramte Indkomst og Formue helt eller delvis; bortset fra at jeg savner en Redegørelse for disse Skatters Overvæltningensmulighed er den Trediedel af Bogen, der omhandler disse Skatter, klassisk.

Forf. undersøger Indkomstskattens Rod (Erhvervsskat, den middelalderlige Formueskat og den klassificerede Kopskat) og viser baade at den gamle Formueskat var en Indkomstskat efter Gennemsnit og objektive Kriterier, og hvorledes Kopskatten, der repareredes sognevis, gennem at opkræves forskellig efter Klassen, Sognebeboerne tilhørte, blev til den klassificerede Indkomstskat. Paa fortrinlig Vis undersøger han ved Indkomsten som forøvrigt alle vegne, hvad der egentlig er Skatteobjektets Natur, bl. a. ud fra de forskellige Loves Definitioner af Indkomsten. Har Sagførers og Mæglers Indtægt borgerligt Erhverv som Kilde? Er Lotterigevinst skatbar Indtægt? Er Konjunkturgevinst, realiseret eller ikke realiseret, det? Skal man overhovedet beskatte en saadan Indkomst, som en god Husholder ikke vil bruge i Aarets Løb, men vil henlægge til Formue, f. Ex. realiserede Værdistigningsgevinster. Med rette kritiserer han, at Gaver og Understøttelser til Slægtninge ogsaa hos disse skal beskattes. Han gennemgaar de nye interessante tyske Rigsindkomstskattelove, hvor Maximumssatsen er 40 pCt.

paa den Del af Indtægten, der er over 80000 Mark, og hvor Kildeprincippet m. H. til Løn og Kapitalrente er anvendt saaledes, at ikke Hælften af de skattepligtige behøver at faa Skatteseddel. Ligeledes gennemgaas den nye engelske Indkomstskat, karakteriseret ved at en ny shedule E (Arbejdsindtægter) er udskilt af den gamle Gruppe D, samt ved Supertaxen, Ekstraskatten paa den Del af Indtægten, der er over 2000 £.

Forf. viser, at Indkomst ikke er et fast liggende Begreb; den beror paa hvorledes man beregner Lagerets og sine øvrige Ejendes Værdi i de forskellige Aar og hvilken Afskrivningspolitik man følger; endvidere kan der være Strid om, hvorvidt en Udgift skal paa Kapital- eller Driftskontoen; jeg ombygger et Hus uden at faa større Leje deraf, hvor skal denne Udgift hen? Forf. diskuterer ogsaa Problemet om, hvorvidt man skal dele en Mands Indkomst i det, han efter sin Stilling er berettiget til at bruge, og det, han bør opspare, saaledes at han faar større Skat, hvis han bruger af den Del han bør opspare. Hvad der end kan siges for denne Plan, bør den strande paa, at den vil medføre et utaaleligt Posekiggeri.

Forf. rejser ogsaa Spørgsmaalet, om Indkomsten bør beregnes efter 3 Aars Gennemsnit, samt om Dobbeltskatten ved Aktieselskaber, hvor Analysen føres til Bunds. Han gør opmærksom paa, at Indkomst og Formue er Funktionsbegreber, værende Egenskaber ved visse reale Goder. Formueskatten paalægges med Formuen som Maalestok, men dækkes af Indkomsten og er altsaa kun en Særskat paa funderet Indkomst, som han forsvarer, fordi en saadan Indkomst er varig og „arbejdsfri“. Han forsvarer ogsaa den egentlige Formueskat, d. v. s. Ekstraskatten til Krigslaans Afbetaling, erlagt én Gang for alle og taget af Formuen; men han giver ikke dens egentlige Undskyldning, at den ikke forringer Landets Rigdom, men blot bringer nogle Gældspapirer ud af Verden.

En paa Bücher hvilende Paavisning af, at Indkomst og Formue ikke eksisterede i Middelalderen, men kun Realgoder, hvoraf man fik sit Leve, og at derfor Formue og Indtægt var to Sider af samme Sag, er interessant; Forf. burde her have nævnet den gamle „Formue- og Lejlighedsskat“, der hvilede paa samme Idé. Det er ikke mindre vanskeligt at opgive sin Formue, end sin Indtægt, idet ogsaa her Lageropgørelse, Afskrivning og Forholdet mellem Kurs-, Købs- og Udbytteværdi kommer frem. Her diskuterer han Spørgsmaalet om Landejendommen skal beskattes efter sin Udbytteligdom (gennemsnitlig) eller sin højere Salgsværdi.

Under Formuetilvækstskatten er hans Fortjeneste at diskutere Skatteobjektet; skal Tilvæksten være konstateret ved Salg? Han gennemgaar den tyske Reichsnotopfer, hvis højeste Rate var 65 pCt. af Formuen og viser at om den var gennemført med Betaling paa én Gang, var Tyskland sluppet af med sin Statsgæld uden den stærke Markdevaluering og uden at ruinere Obligationshaverne; som bekendt indbragte den faktisk kun 1 Milliard Guldmark, fordi den under det lavineagtige Markfald kunde betales i Rater. Han gennemgaar ogsaa Krigsgevinstskatterne i de forskellige Lande, viser hvilken Betydning det har at sætte den rigtige Skæringsdag; saameget mere som man i England naaede op til at tage 80 pCt. af Indkomsttilvæksten. Han forsvarer denne Skat med en Række Eksempler, hvortil jeg vil føje et. Jeg traf i 1920 en ung Skotøjsfabrikant, der plejede at have 40 Arbejdere, og som var Kommunist. Han begrundede dette med, at han havde været indkaldt og maatte opgive sin Forretning, medens den skrøbelige Mand, der overtog hans Fabrik blev Millionær ved at lave Støvler til Hæren; næsten alle de tyske og østrigske Millionærer som Levinsohn i en berømt Bog har gennemgaaet, blev Millionærer ved Krigsleverancer. Jeg antager, at man ved næste Krig vil være saa fornuftig at indkalde Leverandørerne, give dem Obersts Løn og Rang og under Trusel af Fusilering faar dem til at levere Hæren dens Forbrug uden Fortjeneste.

Medens Analysen og Diskussionen paa de omhandlede 250 Sider er fortrinlig, er Behandlingen af Arveskatten svag og forhastet og har kun den Interesse, at de giver de nye Love med deres vældige Satser.

Forf. gennemgaar de forskellige Erhvervsskatter, Kildeskatter, der erlægges uden Hensyn til de subjektive Forhold efter gennemsnitlige objektive Kriterier; han viser hvorledes man ved at subjektivisere Kildeskatten nærmer sig den personlige Indkomstskat. Med Hensyn til Grundskatten foretrækker han Værdi for Udbyttekatastret (vistnok med Urette). Under Bygningsskatten rejser han Spørgsmaalet om Beboelse i egen Ejendom; Kapitalrenteskatten kalder han en Skat paa Laanekapitalen. Ved Arbejderskatten undersøger han, hvorledes den kan tilbageholdes ved Kilden. I en Exkurs undersøger han den tyske Husrenteskat, hvis Maal saa at sige var at erstatte de ved Inflationen bortfaldne Hypotheker; da Huslejen er fastlagt ved Lov, kalder han den tyske Husrenteskat for „verkappter Bolschewismus“. Desværre omtaler han slet ikke den højstinteressante wienske Løsning af Boligproblemet ved en Husrenteskat for hvis Pro-

venu der bygges kommunale Smaalejligheder i skønt indrettede Huse. I Omtalen af Boligforholdene i Berlin sonder Forfatteren mellem objektiv og subjektiv Bolignød, den sidste defineret som afhængig af den nu reducerede Købeevne.

Forf.s Afsnit om indirekte Skatter (100 Sider) er svagt og kortfattet, af Værdi er egentlig kun hans Fremhævelse af Wagners Dictum at man ikke kan dømme alle Forbrugsskatter ens, men maa se paa de særlige Forhold. Af positivt og af Analyse giver Forf. snarere mindre end der staar i Traps lille Lærebog; han behandler slet ikke de indenlandske Forbrugsskatters Opkrævningsteknik; om Sukker, Tobak og Brændevin faar man at vide, at man kan beskatte paa de forskellige Trin af Produktionsstigen, men der fortælles hverken hvorledes det sker eller Virkningen af de forskellige Former, f. Eks. indirekte Beskyttelse. Ved Vinskatten har Forf. slet ikke opdaget Cirkulationsskattens Anvendelse. Om Skattemonopolet er der næsten intet; en Gengivelse af det franske og østrigske Tobaksmonopol vilde have været bedre end de mange almindelige Bemærkninger. Under Ølskatten skal jeg citere en god Bemærkning: Uagtet Ølskatten før Krigen var betydelig højere i Syd- end Nordtyskland og sydtysk Øl af en højere Kvalitet, var Udskænkingsprisen snarere lavere i Sydtyskland end i Norden, de sydtyske Gæstgivere forstod, at stor Omsætning og lille Avance kan give større Profit end det omvendte, det danske, Princip.

I den almindelige Del hævder Forf., at Finansvidenskaben skal hvile paa logiske Værdidomme og at den er en Videnskab, der hviler i sig selv, en urimelig Tanke, idet Skatter altid er ledsaget af Incidenser. Forf. begynder ikke med at undersøge Statsformaalene, men nævner blot, at de er kollektive og at Statens Ydelser ikke er maalelige og oftest immaterielle; naar han man Rette hævder at Statens Udgifter er det primære, og Indtægterne det secundære, burde han have kvalificeret Sætningen ved at paavise Konkurrencen mellem de individuelle og de kollektive Behov, og ogsaa omtalt, at Statens Opgaver skal løses efter de mindste Midlers Princip. Forf. er Modstander af, at Staten opsamler Fonds, han ønsker en fleraarig Finansplan, forlanger Princippet med Bruttobudgetter, ønsker at Seddelbanken skal være Statsgældskontor og Amtsstue, og diskutterer, om hvert Departement og Statsvirksomhed skal have sin Kasse eller om der skal være „Kasseenhed“, idet alle trækker og indsætter sammesteds. Om Statsbogholderi siger han meget fornuftigt, at det har en anden Opgave end Køb-

mandens og derfor skal føres „kameralistisk“; bør et Departement have Lov til at udstede en Anvisning, der ikke er noteret i Finansministeriet?

I Diskussionen om Udgifterne viser Forf. sig som i hele Bogen at være i høj Grad Systematiker. Han spilder en urimelig Tid paa hvad der er ordentlig og overordentlig Udgift, som paa hvorvidt en given Skat er direkte eller indirekte, om en Udgift er produktiv eller ej og opstiller endelig systematiske Inddelinger, han ikke selv overholder. Med Hensyn til Laans Optagelse, vil han kun have dem til Udgifter, der giver Indtægt; han skulde hellere have formuleret det saaledes, at ingen Udgift, heller ingen Renteudgift, maa bevilges uden at der samtidig anvises dens Dækning.

Han deler Indtægterne i Skatter, Gebyrer og Erhvervsindtægt; jeg havde foretrukket, at han havde indføjet Takstpris som en tredje Kategori. Er det rigtigt, at Gebyrets Opgave er at indskrænke den aktuelle Efterspørgsel efter Statens Tjenesteydelser?

Karakteristisk for Erhvervsindkomsten er, at den er baseret paa investeret Formue, at denne skal forrentes, at Virksomheden er nødvendig i den almindelige Økonomi, og at der er paapegelig Ydelse og Modydelse, medens Skatten er generel Betaling for Statens almindelige Virksomhed.

Afsnittet om Domæner er svagt; han omtaler ikke Staten som Jorddrot ved Husmandsbrug, heller ej som Besidder af en større Type af Gods (som i Rusland). Bedre er Afsnittet om Skove og Bjergværk; han beklager for al Dominialbesiddelse, at man ikke virkelig ved, hvorledes den forrenter sig. Hvad han siger om Jernbane, Post, Telegraf (hvorfor ikke Telefon) og om „public utilities“, hvilket Ord han ikke kender, viser kun, at alle disse Ting skal behandles i Trafikøkonomien og ikke i Finansvidenskaben. Forf. mener, at den i alle disse Virksomheder anlagte Kapital er bogført for lavt; han har slet intet om Bortforpagtning af Statsvirksomheder, medens han udførligt diskuterer for og imod Statsdrift af Baner.

Hvad Forf. siger om Statsgæld er i det store og hele rigtigt, men i Betragtning af Gældens altovervejende Vigtighed ikke tilstrækkelig dybt behandlet. Forf. forsvarer Bankerot og Tvangs-konvertion.

Under Skattelæren undersøges Retsgrundlaget, Interesse-, Nytte- og Assurancetheorien, kontra Offer- og Pligttheorien; hans Stillingtagen mod Nyttetheorien synes jeg er urigtig, saa meget mere som Skatteprogression kan forsvares ved Læren

om, at Staten er Medproducent i al individuel Indtægt, og at Staten paa dettes Vegne kan opkræve Skat efter Nytteprincippet.

Forf. tiltræder Wagners socialpolitiske Skattetheori, Omfordeling af Indtægterne gennem Skatten, og begrundet den rigtig med, at Indtægtsfordelingen i Samfundet sker efter Rettigheder og ikke efter Funktion.

Om Princippernes Forskellighed og om Inddelingen af Skatter, har Forf. en mægtig og unødvendig Diskussion med mange Citater; ved Repartitionsskatter har han ikke Øje for den Værdi, de har ved at Borgerne, naar det totale Skattebeløb ligger fast, udøver en skarp indbyrdes Kontrol. Jeg vilde iøvrigt have ønsket, at Forf. havde brugt min Inddeling: Person-, Genstands-, Forbrugs- og Kapitalomsætningskatter.

Skønt Forf. indrømmer, at Skatteovervæltning er det centrale Problem i Finansvidenskaben, bl. a. fordi Indkomstfordelingen efter hans Mening er det afgørende i Økonomien, behandler han Overvæltningen kun systematisk (de forskellige Maader, hvorpaa Frem- og Tilbagevæltning kan ske); han nævner ikke Spørgsmaalet om Kapitalisation af Skatter og ved heller ikke, at en Ændring i en Komponent's Pris (f. Ex. ved Skat) ikke behøver at ændre Vareprisen, men kan ændre Prisen paa andre Komponenter; han kender heller ikke Forskellen mellem Motiv og Aarsag til en Prisstigning (ofte sker det, at en Skat tilsyneladende overvælttes, uagtet den theoretisk ikke kan overvælttes, nemlig naar Muligheden for Prisforhøjelse var tilstede, men blot ikke er blevet udnyttet). Afsnittet viser i udpræget Grad ligesom Fremstillingen af Forbrugsskatternes Virkning, at Forf. ikke er en theoretisk Økonom, men vel en flittig Mand, en klar Fremstiller og en gennemført Systematiker.

Det samme viser Forf., naar han, følgende Adam Smith, forlanger, at en Skat skal være tilstrækkelig, bevægelig, almen, ligelig, bestemt, bekvem at bære og let at opkræve og her opstiller en mægtig Række af „Axiomen der steuerlichen Logik“. Han undersøger bl. a. om en Stat skal beskatte Kommunens Foretagender (og omvendt), hvad han ønsker for at man kan sammenligne offentlige og private Foretagenders Rentabilitet; han er nærmest imod Fradrag for Børn og Existensminimum. Han diskuterer om visse Skatter forringer Landets Formuebestand. Hans Anskuelse om det konkrete er ligesaa konservativ, som Anskuelserne om det generelle og principielle er radikale.

Dr. Molls Bog er en god Lærebog, den er klart og logisk skrevet; den har den store Fortjeneste ikke at være belemet med ret meget Lovgivningsstof, selv om der bag denne for-

nuftige Undladelse ikke ligger nogen Kendskab til Lovgivning i forskellige Lande, hvad man kan se af de mange Skatteformer, der ikke er omtalt. Sammenlignet med Bastables Bog, trækker Dr. Molls' det korteste Straa, dog med Undtagelse af de 250 Sider om Indkomst- og Formueskat, der er bedre fremstillet end hos nogen anden Forfatter, og som giver Læserne Forstaaelse af, at heller ikke denne Skatteform giver Garanti for Opfyldelse af Ligelighedens Krav og derfor er uegnet som Enestekat.

L. V. Birck.

HANS CHR. RIIS: Omkostninger og deres Behandling ved Bogføring og Kalkulering i Handels- og Industrivirksomheder. København 1932. Det Schönbergske Forlag (235 S.).

Bogen er udsendt som VI. Bind af „Handelsvidenskabelige Skrifter“, der udgives af Handelshøjskolen. I samme Serie udkom i 1923 som I. Bind Forfatterens „Statuslære“, som mange, der til daglig sysler med Regnskabsføring eller Revision, har haft Nytte og Glæde af at stifte Bekendtskab med.

Ogsaa den nærværende Bog viser en grundig Viden og et godt tilrettelagt Forarbejde. Fremstillingen er systematisk og letfattelig. Bogen er inddelt i 3 Hovedafsnit: Omkostninger i Almindelighed, Omkostninger i Handelsvirksomheder og Omkostninger i industrielle Virksomheder. Det første Hovedafsnit indeholder en nærmere Forklaring af alle de vigtigste grundlæggende Begreber, der senerehen bruges. Særlig interessant er her Forfatterens Eksempler paa Betydningen af Kapacitetsudnyttelsesgraden og af Forholdet mellem Egen- og Fremmedkapital paa Rentabiliteten. I Kapitlet „Skatter“ gør Forfatteren opmærksom paa, at Indkomst- og Formueskatten, der betales af Enkeltfirmaers Indhavere, er personlige og private Udgifter, der aldrig kan faa Karakter af Omkostning. Aktieselskabet, der som saadant skal betale Indkomstskat af Driftsoverskuddet, maa heraf hensætte de Skattebeløb, som selve Overskuddet jo har givet Midler til at betale med. I det andet Hovedafsnit behandles efter en kortere Indledning først Bogføringen og derefter Kalkulering og Statistik. Forfatteren viser her, hvorledes Omkostningerne skal spaltes efter deres Art, og hvorledes Bogføringen af disse Omkostningskategorier skal foregaa, for at den stadig kan være i den rette Kontakt med Kalkuleringen af Erhvervs-, Egen- og Udsalgspriserne, hvilket sidste Begreb maaske synes noget tvetydigt for Økonomen, som i dette Tilfælde vilde bruge Udtrykket „Udbudspris“. Det tredje Hovedafsnit — Omkostninger i